

En grundsyn att värna

[singlepic id=342 w=282 h=307 float=left]

Lagen om stöd och service rymmer tanken om ett solidariskt samhälle och allas rätt till goda levnadsvillkor. Personer med funktionsnedsättning ska kunna leva som andra.

Krönika i [SocialPolitik nr 3 2011](#) | Text: Stefan deVylder | [Prenumerera](#)

Som Kenneth Westberg visar i artikeln på föregående sidor har grunderna för den utmärkta reformen LSS – som ger människor med allvarliga funktionsnedsättningar rätt till stöd och service – börjat urholkas. Alltfler mister idag sin rätt till personlig assistans. Försäkringskassans tolkning av lagen från 1994 har sedan 2007 blivit allt snävare. Samtidigt chockhöjer många kommuner taxor för omsorg i hemmen och inför avgifter för saker som exempelvis trygghetslarm som tidigare varit gratis.

Ett hårdare Sverige växer fram. För alla som är friska och har arbete har de senaste åren varit strålande. Jobbskatteavdrag och låga räntor har medfört ökad disponibel inkomst för kanske 80 procent av befolkningen, samtidigt som situationen för sjuka och arbetslösa har försämrats kraftigt. De som borde ha första tjing på samhällets resurser, de som till följd av ett eller flera funktionshinder har störst svårigheter att leva ett fritt liv, riskerar nu att utsättas för ökad press. Och detta helt utan politiska beslut i Riksdagen om lagändringar i syfte att strama åt villkoren.

Men som på så många andra områden tror jag att våra myndigheter är lyhörda för signaler från politiker, opinionsbildare och media. De senaste årens budskap har varit lätta att tolka: Hårdare tag. Det kan gälla allt från vår asylpolitik till kepsar och mobiltelefoner i klassrummen. Och våra domstolar tillämpar regelbundet högre straffsatser än för

ett eller ett par decennier sedan. Trots att det begås färre mord än för tjugo år sedan sitter idag nästan fem gånger fler livstidsdömda i våra fängelser. Av de tre ben som vår traditionella narkotikapolitik baserades på – prevention, rehabilitering och straff – återstår snart bara straffet, och de straff som döms ut är högre än någonsin.

Inte minst media har ett ansvar. Mord ger – med all rätt – upphov till rubriker, men inte det faktum att antalet mord faktiskt har sjunkit på senare år. Fusk i sjukförsäkringen leder – med all rätt – till skrivelser och debatt, men som bland andra forskaren Björn Jonsson har visat har mycket av talet om ett grasserande bidragsfusk baserats på en blandning av anekdoter och rena gissningar. Även Riksrevisionen har i sin viktiga studie Vad blev det av de misstänkta bidragsbrotten? (RiR 2011:20) starkt ifrågasatt den inom regeringen förhärskande uppfattningen att fusket är av mycket stor omfattning.

Sant är att LSS har varit utsatt för bedrägerier. I ett par uppmärksammade fall har flera personer blivit dömda för att ha fått assistansersättning efter att ha uppgivit falska funktionsnedsättningar. Det har handlat om stora summor, och trots kraven på läkarundersökning finns det givetvis en risk för att företag eller individer, i samarbete med brukaren och den intygsskrivande läkaren, kan tillskansa sig ersättning på felaktiga grunder. Men det vore förödande om ett fåtal fall av organiserad brottslighet skulle misskreditera en stödform som syftar till att ge alla lagstadgade "goda levnadsvillkor" (LSS).

Ur samhällsekonomiskt perspektiv är assistansersättningen en utmärkt modell. När Försäkringskassan drar in stödet har flera studier visat att kostnaderna vältras över på kommunerna, ofta med en högre prislapp. Bristen på helhetssyn är här, som på så många andra områden, skriande, och filosofin tycks mest baseras på mottot: "Bara det inte drabbar mitt konto!" Det oavlönade arbete som anhöriga utför till stöd åt människor

med funktionsnedsättning syns aldrig i några kalkyler. Den personliga assistenten frigör andra människors tid. För många anhöriga, liksom för många individer med funktionsnedsättning, har rätten till personlig assistans inneburit möjligheter att arbeta, tjäna pengar och betala skatt.

Många av dem som anställs som personliga assistenter är unga och har en ganska svag ställning på arbetsmarknaden. Det finns inga krav på särskild utbildning, men det faktum att brukaren själv har sista ordet när det gäller vem som anställs är en spärr mot personer som är olämpliga. Inte minst för många som är nyinflyttade till Sverige, och som ofta möts av diskriminering på arbetsmarknaden, kan assistansjobbet vara ett bra sätt att leva upp till alliansregeringens arbetslinje.

De personliga assistenterna utgör ingen höginkomstgrupp, men en bra bit över hälften av deras löner flyter tillbaka till den offentliga sektorn i form av arbetsgivaravgifter, inkomstskatter och moms. Och det faktum att de kan förväntas spendera en hög andel av sina inkomster på basvaror gör att de bättre än de rika bidrar till att hålla efterfrågan uppe i en lågkonjunktur. I likhet med hela socialförsäkringssystemet utgör LSS en del av det som ekonomer kallar automatiska stabilisatorer som hjälper till att minska effekterna av en konjunktturnedgång.

Men allt kan inte, och bör inte, mätas i kronor och ören. Albert Einstein lär ha sagt: "Allt som är viktigt går inte att mäta, och allt som går att mäta är inte viktigt."

Systemet med personlig assistans skall först och främst ses som ett solidariskt samhälles sätt att förbättra något som är svårsmätbart: livskvalitet.

stefan@devylder.org

Stefan deVylder är nationalekonom och författare, medlem i SocialPolitiks redaktionskommitté.